

UPELIS

SKAITINIAI

1-2 KLASĖMS

Sudarė

Vaiva Juškienė

Džuljeta Maskuliūnienė

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė

I

Vilnius 2018

Turinys

PRATARMĖ	3	PRANAS MAŠIOTAS	24
		Žiemą	24
PASAKOS APIE GYVŪNUS	4	Dagiliukas	26
Ožka ir vilkas	4	Švityryje	27
Vilkas ir siuvėjas	6	Kaip Jonines švenčia	29
Žmogus, lapė ir vilkas	7		
Šuns ir vilko bičiulystė	9	KEŠTUTIS KASPARAVIČIUS	32
		Dantų šepetukas	32
BUITINĖS PASAKOS	11	Batai	33
Pavogtas jautis	11	Planeta	34
Kiaulė – kūma	12	Skrendančios knygos	35
Piš	13	Baisi istorija	36
Kaip bernas atsiskaitė su ponu	15	Veidrodis	37
PADAVIMAI	17	RAMUTĖ SKUČAITĖ	38
<i>Aukštaičiai.</i> Prakeiktos vestuvės	17	Miliausias žodis	38
Piemuo piliakalnyje	18	Pasaka be galo	38
<i>Žemaičiai.</i> Jurbarko milžinai	19	Balta pelytė	39
Medvėgalio kalnas	20	Mama ir saulelė	40
<i>Suvalkiečiai.</i> Varno dvaras	21	Burtai	41
Vištytis	22	Jeigu būčiau...	42
<i>Dzūkai.</i> Švendubrės akmuo	23		
Glėbo ežeras	23		

Pratarmė

Kas skaito, rašo, duonos neprašo

Tavo rankose – 1–2 klasių skaitinių knyga „Upelis“. Kodėl „Upelis“? Garsus rašytojas Donaldas Bisetas (Donald Bisset) yra sukūręs įdomią pasaką „Žodžių upė“. Ji prasideda tokiais žodžiais: „Kitą kartą tekėjo žodžių upė. Tekėjo ji į jūrą, o jūroje buvo ne vanduo, bet pasakų knygos“. Ar įsivaizduoji, apie kokią upę ir kokią jūrą šioje pasakoje kalbama? Ir kas galėtų atsitikti, jei į žodžių upę kas nors išoktų ir sumaišytų visus žodžius?

Bet ir didelės upės prasideda nuo mažų ar visai mažulyčių upelių. Todėl Jums, dar mažiems pirmokams ir antrokams, yra sudaryta ši nedidelė knyga, šis mažas žodžių upelis, kuris ateityje būtina išsilies į didelę žodžių upę, o ši – į pasakų, knygų, enciklopedijų – visos raštijos jūrą.

Knygoje autorių kūryba sudėliota tam tikra tvarka. Dažniausiai kūriniai išdėstyti nuo seniau sukurtų iki naujesnių. Teksto apačioje spalvotai paaiškinti Tau nežinomi žodžiai – tai labai seni žodžiai, dabar retai bevartojami arba priešingai – labai nauji ar tarptautiniai. Tu jau moki tūkstančius lietuviškų žodžių, ir tai yra labai didelis Tavo turtas. Kalba, žodynas – yra tautos, valstybės ir kiekvieno žmogaus turtas. Brangink, saugok lietuviškus žodžius, džiaukis išmokęs naują.

Knygą sudaro lietuvių tautosakos, lietuvių autorių poezijos ir prozos tekstai. Rasi čia buitinių ir gyvulinių pasakų, padavimų. Taip pat eilėraščių, literatūrinių pasakų (jas parašė rašytojai, o ne pasekė liaudis), apsakymų, apsakų ištraukų. Ilgesnius tekstus kviečiame paskaityti iki galo namie, savaitgaliais ar per atostogas. Ypač daug galima perskaityti per vasaros atostogas – kaip malonu prigulus žolėje, atsiskyrus nuo viso pasaulio skaityti įdomią knygą... Po tekstu ir skaitinių gale yra tiksliai nurodyti šaltiniai¹, iš kurių ėmėme šios knygelės kūrinius. Bibliotekoje susirask labiausiai patikusių kūrinių visą knygą ir ją perskaityk.

Norėjome Tau padėti šiek tiek sužinoti apie kūrinių autorių. Tai įžymūs ir gerbiami lietuvių ir užsienio rašytojai. Todėl parašėme kelis sakinius, skirtus Tau, mažasis skaitytojau. Kokios tautybės rašytojas, kuo jis dar garsus, o gal yra ir kokia įdomi smulkmena, kuri Tau padės įsivaizduoti kūrėją, jį pamilti. Juk kiekvieną tekstą parašė žmogus, rašytojas. Rašydamas jis mąstė apie vaikus, norėjo juos pradžiuginti. Žodžių upę sudaro tūkstančių rašytojų iš viso pasaulio kūriniai, tų kūrinių žodžiai. Kad suprastum, kas juose parašyta, turi ne tik mokėti skaityti, bet ir išgliaudyti kūrinio prasmę, suprasti, kas kūriniu norėta pasakyti.

O gal ir Tu kada nors tapsi rašytoju? Visko gali būti. Tačiau dar svarbiau yra būti geru skaitytoju. Juo gali būti kiekvienas – jei tik skaitys knygas. Su mokytoju ar tėveliais, kitais šeimos nariais išsiaiškink šių skaitinių įžanginį sakinį „Kas skaito, rašo, duonos neprašo“. Ką ta patarlė reiškia?

Tad plauki visus šiuos mokslo metus vingiuotu žodžių upeliu – šios kelionės gale Tu būsi sužinojęs daug naujų dalykų, patyręs galybę išpūdžių, o gal būt jau turėsi išsirinkęs savo mylimiausią rašytoją ir kūrinį. Būtinai apie juos papasakok savo šeimos nariams – močiutei, seneliui, tėveliams, broliui, sesei... Apie knygas pasikalbėk su draugais. Juk labai smagu kalbėtis apie knygas su kitais. O gal ir jie panorės perskaityti Tavo nurodytą knygą? Gal ir jie pasidalins savo knygų turtais? Drašiai jiems rekomenduok, būk šeimos skaitytojų klubo vadovu.

Tad tekėk tekėk, žodžių upeliuk! Sėkmės, mažasis keliautojau! Sėkmės, mažasis skaitytojau!

Džiuljeta Maskuliūnienė

1 Šaltiniais vadinamos knygos, iš kurių paimti „Upelio“ kūrinių žodžiai.

PASAKOS APIE GYVŪNUS

Ožka ir vilkas

Gyveno savo trobelėj ožkelė ir turėjo penkis ožiukus. Išeidama maisto ieškoti, sako:
 – Užsidarykit dureles ir nieko neįleiskit. Kai aš pareisiu, tai prie langelio sakysiu:
 Vaikeliai mano mieli,
 Atdarykit dureles! –
 Aš parnešiau rageliuose šienelio,
 Tešmenėly pienelio.
 Vilkas įsiklausė. Kai ožkutė nuėjo nuo lango, tas, priėjęs prie lango, storu balsu pradėjo sakyti:
 Vaikeliai mano mieli,
 Atdarykit dureles! –
 Aš parnešiau šienelio,
 Pilni nagai vandenėlio.
 – Ne, ne, neleisim! – sako ožiukai. – Mūsų mamutė plonai šneka, o tu storai. Tu ne mūsų mamutė.

Vilkas nubėgo į kalvę:
 Kalveli kavolėli,
 Pasmalink man liežuvėlį!
 Aš tau duosiu pupų rėtį,
 Aš tau duosiu žirnių rėtį,
 Aš tau duosiu miežių rėtį.

Kalvis pasidėjo ant **priekalo** vilko liežuvį, padaužė su **kūju**, tas ir suplonėjo. Vilkas jau plonai šneka. Įsiklausęs, kaip ožkelė šnekėjo, priėjo prie ožkelės langiuoko, ir jis pradeda šnekėti taip pat plonu balseliu. Ožiukai nusidžiaugę pamanė, kad jų mamutė parėjo, ir atidarė dureles.

Vilkas įjėjęs tuoj ėmėsi darbo. Keturis oželius gretai prarijo, tik vienas išsigandęs po pečium palindo ir pasiliko.

Ožkelė parėjus rado dureles atidarytas. Įėjo į trobelę. Šaukia ožiukus – nėra vaikelių. Po **pečium** dar rado vieną oželį, iš tos baimės labai nešvarų. Pasiėmus nuvalė, išėjo prie šaltinėlio, susikūrė ugnelę ir verda žuveles.

Ateina vilkas.

– Ką tu čia, kūmute, verdi? – klausia.

Sako:

– Žuvis.

– O man ar duosi? – klausia vilkas.

Ožka sako:

– Nueik už tvoros, iškišk liežuvį per tvorą, o aš tau atnešiu žuvelių.

Vilkas už tvoros atsitūpė, liežuvį iškišo per tvorą ir laukia. Ožkelė pasiėmė **lopetėlę**, prisižėrė žarijų ir užpylė vilkui ant liežuvio. Vilkas, gerklę išdeges, cypdamas kaukdamas padvėsė, o ožkelė rageliu prarėžė jam pilvą. Ožkyčiai išsoko sveiki ir gyvi, ir niekadose jokio vilko į savo trobelę neįsileido.

Rėtis – ant lanko aptrauktas tinkliukas miltams ar grūdams sijoti.

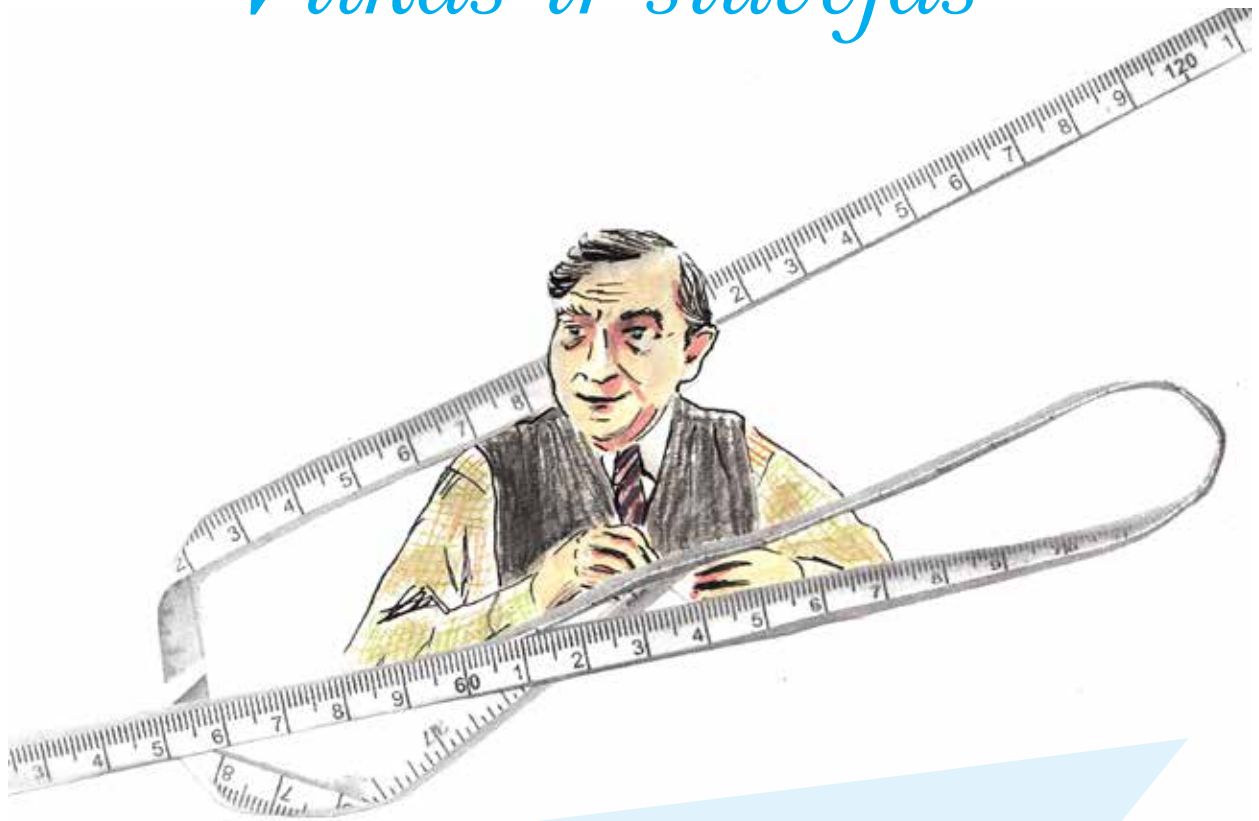
Lopeta – semtuvas.

Priekalas – geležinis stovas kalamai geležiai pasidėti.

Kūjis – didelis sunkus įrankis geležiai kalti.

Pečius – krosnis patalpai šildyti, maistui virti, kepti.

Vilkas ir siuvėjas

Sykį ėjo siuvėjas per mišką ir sutiko alkaną vilką. Vilkas jam tarė:

– Dabar gulk, aš tave suėsiu!

Siuvėjas pradėjo prašyti ir įkalbinėti, kad jis į vilko pilvą nepareisiąs. Vilkas liepė paimti **matą** ir pamatuoti. Bematuodamas siuvėjas kapt ir nutvėrė vilką už uodegos. Nutvėręs apsvyniojo apie ranką, išsitraukė iš **užančio** laidynę ir ėmė duoti ja vilkui per nugarą, per šonus ir kur tik pakliuvo. Vilkas kaukė, staugė, šokinėjo, bet niekaip ištrūkti negalėjo. Matydamas, kad šitaip gali jį pribaugti, pradėjo vilkas prašyti siuvėją:

– Palauk, gerasis žmogau, jeigu tau mano uodega reikalinga, tai pasiimk ją sau, tik paleisk mane gyvą; aš tau nieko nebedarysiu!

Siuvėjas pasiėmė žirkles, čirkšt nukirpo vilkui uodegą ir paleido.

Vilkas nubėgo į girią, baisiai sustaugė ir sušaukė vilkų tarybą. Subėgo vilkų didelė daugybė. Beuodegis papasakojo, kaip jį siuvėjas išjuokė, prikūlė ir uodegą nupjovė. Visi vilkai nutarė bėgti, pavyti siuvėją ir sudraskyti. Taip ir padarė – pasileido visi ir vejasi. Siuvėjas pajuto, kad atūžia, atkaukia pulkas vilkų, ir nežino, kas daryti. Apsižvalgė žmogelis ir bematant atsidūrė eglės viršūnėje. Subėgo vilkai prie eglės ir tariasi, kaip pasiekti siuvėją. Vienas vilkas ir sako:

– Palauk! Vis tiek jis neištrūks. Stok tu, beuodegi, į apačią, o mes sulipsime vienas ant kito ir pasieksime jį.

Siuvėjas išgirdęs labai persigando. Jis, matydamas, kaip vilkai lipa vienas ant kito ir tuoj pagriebs jį už kojų, suriko:

– Na, lipkit, lipkit! Kam klius, kam neklius, o tam vilkui beuodegiui tai vis klius!

Beuodegis išgirdęs tuoj šoko iš apačios, ir visi vilkai nuburbėjo žemėn. Daug vilkų užsimušė, o kiti į girią nudūmė. Siuvėjas išlipo iš eglės ir laimingai nuėjo savo keliu.

Matas – matavimo priemonė.

Užantis – vieta už drabužių priešakinėje kūno pusėje ligi juosmens.

Gulbė karaliaus pati, „Vilkas ir siuvėjas“, Vilnius: Vaga, 1980, p. 51–52.

Žmogus, lapė ir vilkas

Kartą žiemos laiku važiavo žmogus iš turgaus ir vežėsi pilną statinę silkių. Lapė, užuodusi silkių kvapą, pasivijo žmogų ir prašo:

- Pavėžėk mane kokį kelio galą.
- Negaliu, – sako žmogus. – Sunkiai važiuoju.
- Tai leisk bent kojelę į vežimą įdėti.
- Dėk jau tą kojelę.

Po kiek laiko lapė vėl **zaunija**:

- Leisk ir antrą kojelę į vežimą įkelti!
- Kelk tą savo kojelę, – sako žmogus.

Po valandos lapė įsiprašė vežiman su trečiaja kojule, o netrukus ėmė kaulyti, kad žmogus pavėžėtų jos ketvirtą kojelę.

Žmogus sako:

- Jau tu visa nori į vežimą įsirsti, mano ir arklys nebepatrauks.
- Ką tu, – šokosi lapė. – Aš visai nenoriu į vežimą įlipti, priimk tik tu mano kojeles ir uodegėlę, o jau aš pati pėsčia eisiu.

Žmogus nusijuokė iš lapės kalbos ir leido:

– Dėk jau tas kojeles ir uodegėlę į vežimą, o pati paskui vežimą bėk.

Lapė, į vežimą įsiritusi, visas silkes iš statinės ant kelio išmėtė, ir pati, žmogui nematant, iššoko. Tada silkes susirinko, į pagirį nusinešė ir skaniai sau ėda. Kur buvęs, kur nebuvęs pasisuko vilkas ir pamatė lapę silkes beėdančią.

– Laba diena, kūmute, iš kur tiek žuvies beturinti?

– Buvau žvejoti, – sako lapė.

– Kūmute, duok ir man paragauti.

Lapė nusviedė vilkui pačią menkąją silkelę.

– Duok daugiau, kūmute, – prašo vilkas. – Tavo žuvelės labai skanios.

– Negaliu, aš pati alkana. Eik, meldžiamasis, ir pasižvejok.

– O kame tu žvejojai? – klausia vilkas.

– Aš tau parodysiu, ar man gaila?

Vakare, kai visi sugulė, lapė nuvedė vilką į vieną kaimą prie prūdo ir sako:

– Kad nori žuvies gauti, kišk uodegą į eketę. O įkišęs laikyk tol, kol žuvis į uodegą sukibs.

Vilkas įkišo uodegą ir laiko. Pradėjo vilkui uodega šalti, tas nebeapsikentęs ir sako:

– Kūmute, neištversiu, trauksiu uodegą lauk.

– Kentėk, kūmai, kentėk, dar tik mažosios žuvelės kimba.

Valandą pabuvęs, vilkas vėl sako:

– Oi kūmute, man jau visiškai prastai, uodega dideliai šalti pradėjo. Jau trauksiu lauk.

– Kentėk, kūmai, kentėk, kol didžiosios žuvis ims kibti.

Vilkui bekenčiant, ir eketė užšalo. Jau ir aušti pradėjo; vilkas lapei sako:

– Ar jau galiu traukti uodegą laukan?

– Jau gali, – sako lapė.

Traukia traukia vilkas uodegą, mato – ištraukti nebegali.

– Kūmute, tu mano uodegą išaldei, – nesavu balsu sustaugė vilkas.

– Kas, ar aš, meldžiamasis? Tai didelės žuvis sukibo, užtat ir nevalioji ištraukti.

Kiek besirangė vilkas, kiek besitampė – uodega nė iš vietos. O lapė dūmė tolyn nuo prūdo ir bėgdama per kaimą, šaukia:

– Bėkit, bėkit, kiemionys, vilkas visas jūsų žuvis prūde sugaudys.

Lapė sukėlė didelį klegesį: subėgo viso kaimo bobos vilko mušti: <...>. Vilkas, pamatęs tokią daugybę bobų atbėgant, o visas bobas su įrankiais, pabūgo, mato, kad čia nebus dorybės, sukos į rinkį kaip vijurkas, traukė uodegą lauk, kiek bevaliodamas. Uodega nutrūko, pats vilkas, pakol šalin pabėgo, gavo keletą smūgių per šonus, o uodega liko eketėj, žuvimis apkibus. Bėga vilkas, iš apmaudo staugdamas, lapės ieškoti, už nuoskaudą keršyti.

O ta, boboms prie prūdo sulėkus, aplakstė trobas, apšniukštinėjo pečius ir, radusi kepamų dešrų, susimaustė ant kaklo, užsinešė ant apsnigto šieno kūgio ir ėda.

Atsekė ją vilkas pagal dešrų kvapą ir klausia:

– Oi kūmute, kam tu mane apgavai? Ir uodegos netekau, ir žuvų negavau.

– Kas, ar aš? – sako lapė. – Reikia mokėti žvejoti.

– Ką ten valgai taip gardžiai? Mesk ir man kąsnelį, – net seilę ryja išbadėjęs vilkas.

– Pati esu alkana, tai traukiu savo žarneles ir ėdu. Še kąsnelį.

Lapė numetė dešros kąsnelį, vilkas kapt prarijo – gardu, nėr ko sakyt.

– Ar aš galėčiau savo žarnelių paėsti? – klausia vilkas.

– Žinoma, galėtum. Tik čia pilvą prasirėžk ir trauk.

Vilkas prasirėžė, bet žarnelių jam neteko paragauti – ėmė ir pastipo.

O lapė dar ilgai gudrybėmis vadavosi, kol žmogus iš jos kailio lapinę pasisiuvo.

Į rinkį – ratu, aplink.

Žaunyti – prašyti, kaulyti.

Gulbė karaliaus pati, „Žmogus, lapė ir vilkas“, Vilnius: Vaga, 1980, p. 7–10.

Šuns ir vilko bičiulystė

Buvo toks ūkininkas, jis turėjo labai seną šunį. Kol šuo buvo jaunas, jį visi mylėjo, glostė, lakino, kai paseno – lauk išvarė.

– Niekam nebesi vertas, nė kiaulės iš daržo nebeišveji, eik sau girion, tegu vilkai tave papjauna.

Mušamas, spardomas, ėsti nebeduodamas, išbėgo šuo išbėgo į girią ir susitiko vilką. Vilkas klausia:

– Kur tu bėgi?

– Tarnavau ūkininkui, kol pajėgiau, o kai pasenau, ėst nebedavė ir išvarė pas vilkus į girią.

Vilkas sako:

– Negaliu aš tavęs pjauti. Tavo vieni kaulai ir kailis – ką pelnysiu, tave suėdęs? Verčiau aš tau padėsiu. Kai išeis žmonės rugių kirsti, atneš ūkininkė pjovėjams valgyti. Vaiką pasidės ant žemės, o pati eis rugių statinėti. Aš tuokart gulėsiu rikeje, ir kai tik ji toliau nueis, aš tą vaiką pagriebęs nešiu, o tu vykis mane, pulk, draskyk, už uodegos nustvėręs purtyk, tai aš vaiką pamesiu. Žmonės manys, kad tu vaiką išgelbėjai, ir tave mylės, kol tu gyvas būsi. Bet tu, gerai gyvendamas, ir manęs nepamirški, atsilygink už geradarybę.

Parbėgo šuo namo, o ūkininkė griebė už šluotos ir vėl jį veja iš pasuolės:

– Vėl grįžai, bjaurybe, pasenėli, dykos duonos ėsti?

Kitą dieną neša toji ūkininkė į lauką darbininkams pusdienių ir mažąjį vaiką su savim imasi. Atėjusi pas rugius, vaiką pavėsyje paguldė, o pati nuėjo pėdų statinėti. Kai tik ji atsitolino, vilkas – iš rikės, griebė vaiką ir nešasi. Ūkininkė šaukia:

– Šunyti, vyk, vyk tą vilką, atimk vaiką!

Tas šuo kaip šoks vilko vytis! Pavijo, ėmė draskyti, už uodegos purtyt, vilkas vaiką pametė, ūkininkė pribėgus puolė prie vaiko, nebežino, kaip džiaugtis ir šuniui dėkoti. Dabar jau sako:

– Tai geras šunytis! Kol aš gyva, tu laksi tą patį, ką mes valgysim.

Ir iš tiesų prasidėjo šuniui geros dienos: niekas jam pikto žodžio netarė, visi tik mylėjo ir gardaus kąsnelio nešykštėjo.

Taisė tas ūkininkas krikštynas, tai šuo, atsiminęs vilkui duotą pažadą, nubėgęs į girią, pakvietė jį į vaišes.

Įlindo juodu į kamara ir kemša, kas pakliuvo: tai duonos, tai mėsos, tai pyragų. Vilkas net alaus iš ąsočio nugėrė. Pradėjo moterys troboj dainuot, nebeiškenčia ir vilkas:

– Jau ir aš dainuosiu.

– Nedainuok, bus bėda, – tildo jį šuo. Bet kur tau vilkas iškentės! Kai tik užtraukė svečiai trankesnę dainą, ėmė ir jis *turavot*. Tie žmonės, išgirdę vilko staugimą, nugriebė kas lazda, kas kačergą, kas samtį ir puolė vilką mušti. Tas vos gyvas iš kamaros paspruko. Taip ir baigėsi vilko ir šuns bičiulystė.

Rikė – į vieną krūvą sudėti javai.

Turavoti – dainuojant pritarti, antrinti.

***Gulbė karaliaus pati*, „Šuns ir vilko bičiulystė“, Vilnius: Vaga, 1980, p. 40–41.**

BUITINĖS PASAKOS

Pavogtas jautis

Tėvas turėjo vieną sūnų. Turėjo kaimynas labai riebų jautį, gražų. **Pasinogėjo** tam sūnui:

– Tėvuli, vokim jautį, vokim jautį – pasipjausim, tai mėsos labai turėsime.

Tėvas:

– Vaikeli, kai sužinos – paduos mus kalėjiman!

– Nesužinos. Tiktai tu man padėk, jį papjauk, o aš parvesiu – ir niekas ten nė nejaus.

Na, jau tėvas mato, kad neperkalba jo. Tai jis nuėjo pas kaimyną, sako:

– Kiek tu nori už šitą jautį?

Kaimynas pasakė. Jis sumoka pinigus.

– Ir tu, – sako, – dabar jo lyg ir ieškok, bet žinok, kad mano sūnus jį pavogė. Tai tu, atėjęs pas mus, sakyk: „Aš sužinosiu – kalėjiman, teisman bus!“

O tėvas ramus. Ir tada, parėjęs namopi:

– Eik, parvesi, jau kad tu taip užsimanei.

Na, ir parveda, papjauna tą jautį. Ir baisu: kai lupa, žiūri, kad kas neužeitų. Ir kubiluose paslepia tą mėsą. Ir jau kasdien valgo. Bet tėvas, matai, gudrus buvo.

– Dabar, – sako, – vaikeli, pasisverkim – tu ir aš, kiek mes sveriam. Kai suvalgysim šitą jautį, vėl pasisversim. Jei nutuksim – kitą vogsim, o jei sudžiūsim – tai meskim vogę.

– Gerai.

Tėvas kada verda tą mėsą, tai visai nebijo. Tas žmogus ateina, parėkia parėkia – ir sūnus girdi:

– Na, jau jei aš sužinosiu, tai vis tiek kalėjime bus, kas pavogė!

Tai to sūnaus **išdreba ir gyslos**. Jis paraudonuoja paraudonuoja, slepiasi, nenori jau nė tos kalbos girdėt. Kai priverda mėsos, tai tėvas be jokios baimės valgo nupirktą mėsą. O sūnus kažnelį burnon – langan, kažnelį burnon – kitan langan bėga. Jei žmogus kartais atėjo – su mėsa puodą neša pečiuon, kad niekas neregėtų.

Na, ir suvalgo jau jį jautį. Suvalgo tą jautį. O kai pasisvėrė, tai tėvo prisidėjo, daug daug prisidėjo, o sūnaus nukrito pusė, kiek jis svėrė. Tada sako tėvas:

– Na, tai ar dar, vaikeli, vogsim kitąkart?

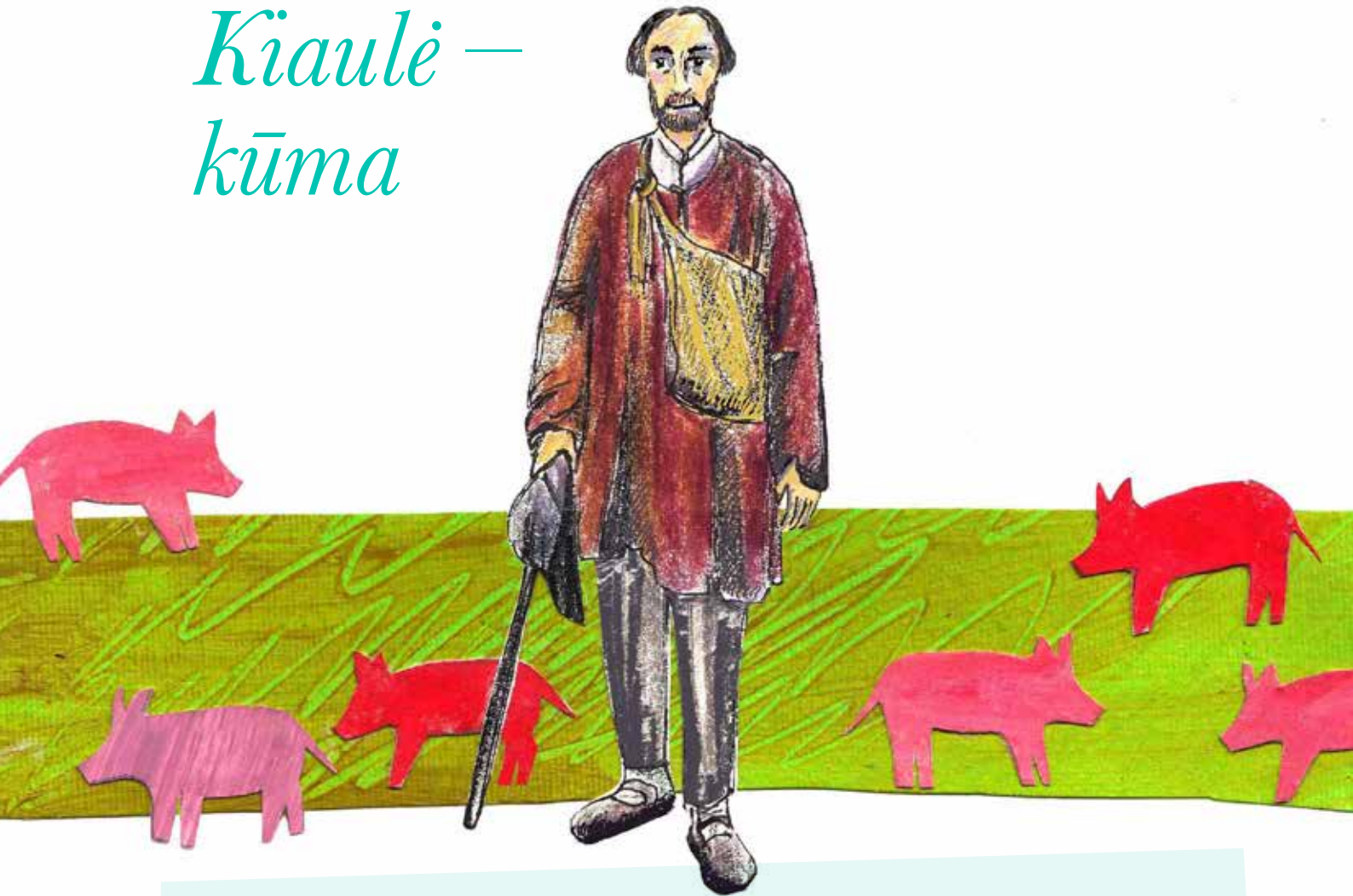
– Ne jau, tėvuli, daugiau nevogsim. Daugiau gana vogt.

Pasinogėti – užsinorėti, įsigeisti

Išdreba ir gyslos - yra labai išsigandęs, visas iš baimės dreba.

Kiaulė — kūma

Buvo toks vargdienis žmogelis. Atėjo į vieną dvarą, o po tą dvarą vaikščioja daili kiaulė su dvylika paršiukų. Jis sustojo prieš kiaulę, nusiėmė kepurę ir pradėjo žemai lankstyti. Pamatė ponias pro langą, sako:

– Ko tas žmogus nori iš kiaulės? Pašaukit jį man!

Pašaukė žmogelį pas ponias, jį klausia:

– Ko tu nori iš tos kiaulės?

– Aš vargdienis žmogus, – sako jis, – niekas neina pas mane į kūmus, tai prašau, poniate, šitą jūsų kiaulę.

Poniai net linksma pasidarė, kad jos kiaulė į kūmas prašo! Sako ji tarnams:

– Pakinkykit į karietą ketvertą arklių, tegu važiuoja – kaip jau ji pėsčia nueis?

Pakinkė arklius į karietą, pasodino kiaulę. Bet žmogui gaila palikti paršus:

– Ką tie paršiukai čia vargs be motinos, tegu ir jie važiuoja pasilinksminti.

– Gerai sakai, tegu važiuoja.

Sudėjo į karietą ir paršus, žmogus sėdo ir išvažiavo.

Parjojo ponas iš laukų, klausia:

– O kur karieta?

– Atėjo toks žmogus pavargęs, – sako ponias, – negavo niekur kūmo, tai prašė mūsų kiaulę. O kaip ji pėsčia nueis? Liečiau pakinkyti ketvertą arklių, ir išvažiavo.

– Na ir padarei! Tas nevidonas nuvažiavo su visais arkliais ir karieta, dar ir kiaulės išvežė!

Sėdo ponas ant arklio ir vytis. Žmogus jau mato, kad ponas atsiveja, tuoj pavažiavo girioj į tankumyną, arklius pastatė, o pats atsisėdęs sėdi pakelėje ir laiko kepurę prispaudęs. Atjojo ponas, klausia:

- Žmogeli, ar nematei čia važiuojant ketvertu arklių?
- Mačiau, tik tu nepavysi – nežinai, kuriuo keliu nuvažiavo.
- Tai tu vykis.
- Kad aš turiu čia laikyti paukštytę.
- Duok man, aš palaikysiu, o tu vykis tą nevidoną.

Ponas laiko prispaudęs kepurę, o žmogus sėdo ant arklio, nujojo pas karietą, prisikabino tą arklį ir nuvažiavo.

Laikė laikė ponas kepurę, mato, kad žmogus nebegrižta, tai metė viską ir eina pėsčias namo. Kada parėjo, ponis klausia:

- Na, ar pavijai?
- Pavijau, bet kad taip sunkiai važiuoja, net arkliai sušilę, tai dar penktą prikinkiau.

Ponis sako:

- Tai gerai, greičiau parvažiuos...

Ir po šiai dienai dar jo tebelaukia grįžtant. O tas žmogus arklius pardavė, kiaules pasipjovė – turėjo pinigų ir mėsos.

Lietuviškos pasakos, „Kiaulė – kūma“, Vilnius: Vaga, 1974, p. 212–213.

Piš

Ūkininkas augino vienatinį sūnų. Lepino labai, lepino. Jau išaugo tas sūnus ir nieko neveikia.

- Kaip dabar, sūneli, gyvensi, kad nieko nedirbi?
- Aš noriu amato mokytis.
- Na, ir kokio amato?

Jis pagalvojo pagalvojo:

- Galbūt į kalvius.
- Na, gerai.

Tėvas išėjo, suieškojo kalvį gerą, sutarė su tuo kalviu, užmokėjo jam už tai, kad mokins. Ir parėjęs namo sako:

- Vaikeli, renkis – aš tave išvešiu mokytis.

Išvežė pas tą kalvį. Ir sako tėvas kalviui:

- Žinai, mano vaikas nedirbs – tiktai žiūrėdamas mokysis, o darbo tau nedirbs.
- Gerai, – tas kalvis sutiko.

Tokią pintinę nupynė tėvas, pakabino kalvėj ir tą vaiką vis įlaipina į tą pintinę. Kalvis dirba, o vaikas iš pintinės žiūri. Žiūrėjo žiūrėjo – praėjo sutartas laikas. Pasibaigė tas laikas – sūnus sako:

- Dabar jau mokėsiu.
- Ir parvažiuoja pas tėvą.
- Dabar tik reikia įrankių – jau dirbsiu.
- Na, gerai, važiuojam pirkt įrankių.

Nuvažiavo į miestą, supirko visus kalvės įrankius, nupirko geležies. Ir dabar tėvas:

– Žinai, vaikeli, man reikėtų pirmiausia žagrės.

– Gerai, dirbsim žagrę.

Ir pradėjo tas vaikas dirbt. Tą geležį įkaitina, padaužo padaužo – geležis dega. Sudegė, ne-
daug teliko.

– Žinai, tėveli, neišeis žagrė.

– O kas išeis?

– Nagi, kas gali išeit? Kirvis! Bet didelis kirvis.

– Na, vaikeli, gerai ir kirvis. Reikalingas. Dirbk kirvį!

Dirba kirvį. Dirba dirba, vis tą geležį degina degina. Jau sudegino, jau mažai teliko.

– Tėveli, neišeina didelis kirvis. Jau bent mažiukas!

– Gerai, vaikeli, mažiuką dirbk.

Dirba mažiuką. Dirba dirba. Jau sudegė ta geležis. Jau ir mažiukas kirvis neišeina.

– Na, o dabar kas gali išeit?

– Nežinau. Gal koks plaktukas.

– Na, gerai, dirbk plaktuką.

Dirba plaktuką – ir plaktukas neišėjo.

– Na, dabar kas išeis?

– Peilis.

– Na, dirbk peilį!

Dirba peilį – ir peilis pagaliau neišėjo.

– Na, o kas dabar išeis?

– Dabar, tėveli, žinai, kas išeis? Piš!

– Na, gerai, dirbk ir tą!

Dar padaužė padaužė geležį, įkaitino gerai. Į vandenį įmetė – tas geležiukas sušnyptė!

– Va, tėveli, tai išėjo piš!

Kaip bernas atsiskaitė su ponu

Vienas ponas samdydavo šeimyną darbams dirbti. Algą suderėdavo tokią: jei per metus samdinys nesupyks, o ponas supyks, tai duos jam didelį atlyginimą, o jei samdinys supyks, tai ponas jam išrėš diržą iš nugaros ir išvarys.

Buvo trys broliai: du protingi ir vienas kvailys. Eina pas tą poną tarnauti vyriausias brolis, protingasis. Išėjo anksti rytą kulti. Seniau mat kuldavo spragilais jaujose. Kulia kulia, jau pietūs nebetoli, o dar pusryčių nešaukė. Supyko tas samdinys, nuėjo pas poną ir prašo valgyti. Ponas sako:

- Tai gal pyksti, kad taip ilgai be pusryčių?
- Žinoma, kad pykstu.

Tuoj ponas paėmė, jam diržą išrėžė iš nugaros ir išvarė.

Eina dabar kitas brolis, taip pat protingas. Vėl išėjo kulti. Kulia kulia, o pusryčių vis nešaukia. Jau pietūs atėjo, jam bekuliant, o pusryčių vis neduoda. Atėjo jis pas poną, išbarė tą poną, visaip jį iškeikė, kam taip ilgai be pusryčių laiko. Ponas paėmė, jam du diržus išrėžė iš nugaros ir išvarė.

Eina dabar jauniausias brolis, tas kvailys, tarnauti pas poną. Išėjo kulti nuo ankstauro ryto. Kulia kulia, jau nebetoli pietūs, ir dar pusryčių nešaukia. Važiuoja kepėjas su bandelėmis pro šalį. Bernas tą kepėją susistabdė, pripylė jam vežimą kviečių, paprašė bandelių. Davė kepėjas jam bandelių, kiek tik jis norėjo. Privalgė samdinys ir vėl kulia. Jau po pietų ateina ponas žiūrėti, kodėl bernas neina pusryčių prašyti. Gi žiūri, kad nėra grūdų. Kūlė nuo pat ryto, o grūdų nėra.

- Kur grūdai? – klausia ponas.
- Kad pusryčių ilgai nedavei, išmainiau į bandeles. Tai gal pyksti, ponas?
- Ko aš pyksiu! – sako ponas.

Galvoja ponas, ką dabar daryti su juo. Kitą dieną išvarė berną arti jaučiais. Arė jis, arė nuo pat ryto; jau pietūs nebetolis, o jam pusryčių vis neatneša. Važiuoja pro šalį mėsininkas su dešromis. Sustabdė samdinys mėsininką.

- Imk, – sako, – vieną jautį, duok dešrų pavalgyti.

Tas davė jam dešrų, kiek tik norėjo. Privalgė bernas, tam jaučiui, kur mėsininkui atidavė, nupjovė uodegą, įkišo į gerklę kitam jaučiui, o pats guli, ant pilvo išsitiesęs. Ateina ponas.

- Kodėl neari?

– Gi kad pusryčių ilgai neatnešėt, išalkau aš, ir jaučiai išalko, suėdė vienas kitą, dabar nebeturiu, kuo arti. Tai gal pyksti, ponas?

- Ko aš pyksiu!

Rytojaus dieną varo jį ponas kiaulių ganyti. Gano jis tas kiaules. Važiuoja mėsininkas su dešromis. Paėmė jis, išmainė kiaules į dešras. Pats privalgė ir dar rytojui pasidėjo. Toms kiaulėms uodegas nupjaustė, sukišo į durpyną ir guli. Ponas ateina – kiaulių nėra.

- Kur kiaulės? – klausia ponas.
- Gi paskendo visos durpyne, uodegos išlindusios tėra. Kiaulių nebėra, kirmėlės suėdė.

Ponas ištraukė tas uodegas iš purvyno, susidėjo į kišenę.

- Tai gal pyksti, ponas?
- Ko aš pyksiu!

Varo jį karvių ganyti. Gano jis karves nuo pat ryto ligi pietų taip pat be pusryčių. Paėmė jis, įkėlė vieną karvę į beržą, o kitas atidavė mėsininkui, dešrų privalgė ir laukia, kas bus toliau.

Ateina ponas.

– Kur karvės? – klausia.

– Gi į dangų sulipo visos, kad ponas ilgai pusryčių neatnešei. Viena dar nespėjo į dangų įlipti, tai ta berže tebėra.

Ponas žiūri, kad karvė įkerėplinta į beržą ir nėra kaip ją iškrapštyti. Sušaukė visus darbininkus, pusę dienos dirbo, kol karvę ištarabanijo iš beržo.

Nebėra ponui ką daryti.

Visaip norėjo ponas tą kvailį supykinti, o šis vis nepyksta. Sugalvojo ponas jį sudeginti. O bernas išgirdo, kaip ponas su ponia tariasi. Paėmė jis, įlindo į skryniją, kur pono pinigai buvo sudėti, ir sėdi. Dabar ponas jau uždegs gryčią. Anksti rytą išnešė tą skryniją su pinigais, kol dar visi miegojo. Užrakinėjo duris, langus uždarinėjo ir uždegė tą gryčią. Dega gryčia, liepsnoja. Ponas džiaugiasi, kad sudegs tas šėtonas.

Atidaro ponas skryniją su pinigais, žiūri – tas kvailys, sėdi. Ponas nusigando, sako:

– Pinigai nesudegė, bet ir tas šėtonas nesudegė!

O tas, sedėdamas skrynioje ant pinigų, klausia:

– Tai gal pyksti, ponas?

– Ko aš pyksiu!

Bijo ponas pasakyti, kad pyksta, kad nereikėtų daug pinigų mokėti.

Dabar ponas sugalvojo berną prigirdyti. Eina ponas su ponia vakare pasivaikščioti ir vedasi tą samdinį. Vaikščioja vaikščioja jie pagal upę, sutemo jiems bevaikštant. Sugulė jie ant upės kranto miegoti. Berną paguldė prie upės ant krašto, ponas viduryje, o ponia iš kito krašto. Ponas mano: „Kai jis užmigs, aš jį pastumsiu į upę ir prigirdysiu.“

Ponas su ponia, pripratę daug miegoti, tik sugulė ir tuoj užmigo. O tas bernas, kai tik ponai sumigo, atsikėlė, įlindo į vidurį, ponui už sprando, įmetė į upę. Ponia dar norėjo pasipriešinti, tai jis kaip stūmė ponia, ta stačia galva įlėkė į upę – ir prigirė.

Ir paliko bernas viso dvaro ponas.

PADAVIMAI

Aukštaičiai *Prakeiktos vestuvės*

Kur prie Anykščių yra Marčiupys, ten yra nuėjusios žemėn vestuvės.

Tėvai turėjo vieną sūnų. Sūnus įsimylėjo mergą. Tėvai jam neleido vesti. Tada jis, iš tėvų ištrūkęs, nuvažiavo bažnyčion ir susituokė. Jiems važiuojant pro dabartinį Marčiupį, tėvai juos prakeikė sakydami:

– Kad tu mūsų neklausei, nueik skradžiai žemę!

Tada visos vestuvės ir susmuko žemėn. Nuo to ir vadinasi Marčiupys, kad sūnui nedavė marčios parvest.

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Prakeiktos vestuvės“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 107.

Piemuo piliakalnyje

Utenio piliakalnis yra netoli nuo Utenos miesto, į vasaros pietus, Norkūnų kaimo žemėse, prie upės. Buvo tenai vidury piliakalnio skylė. Kartą ganė tenai piemenys. Vieną našlaitį piemenuką kiti piemenys paėmė, pririšo prie jo lyną ir kišo jį į skylę, – nors piemenukas ir nesidavė, bet nekreipė dėmesio. Įkišo į skylę ir leido žemyn skylė, kol leidosi. Piemenukas, leisdamasis žemyn, nieko nematė, vis buvo tamsu. Bet tuoj pasidarė šviesu, net piemenukas nusigando. Ten buvo didelis gražus kambarys, kuriame sėdėjo labai gražiai apsirengusi moteriškė. Toji moteriškė, pamatčiusi piemenuką, labai apdovanojo duodama pilnas kišenaites pinigų. Tada piemenukas pradėjo lyną krutinti, ir jį vėl ištraukė ant viršaus. Bet labai nustebo, pamatę apdovanotą piemenuką. Kiti piemenys labai jam pavydėjo, ir atsirado vienas piemuo – ir jis norėjo liūsti prisirišęs sau lyną. Jis pasakė įlisdamas:

– Kai pakrutinsiu lyną, tai traukite.

Įlindo piemuo. Kiti piemenys, nieko nesulaukdami, ištraukė negyvą piemenuką – galva nusukta į šoną.

Lynas – stipri virvė.

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Piemuo piliakalnyje“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 132.

Žemaičiai

Jurbarko milžinai

Kartą gyveno du broliai milžinai: Jurgis ir Barkus. Jurgis gyveno dešinėj Nemuno, Barkus – kairėj. Iš ryto numesdavo viens kitam kirvį.

Kartą Barkus sudavė Jurgiui netyčia kirviu į smilkinį, ir tas pasimirė. Iš to širdies skausmo neilgai gyveno ir Barkus.

Kai jie mirė, jiems buvo supiltas kapas, vadinamas Bišpiliu. Apie milžinkapį pradėjo augti miestas, kuris nuo abiejų brolių gavo Jurbarko vardą.

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Jurbarko milžinai“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 37.

Medvėgalio kalnas

Medvėgalio kalnas yra Tauragės apskrityje, Kaltinėnų valsčiuje. Apie jo vardą yra toks padavimas. Kai buvo lietuvių karai su švedais, tai švedai netikėtai užpuolė aplinkinius gyventojus. Žmonės nebegalėjo apsiginti nuo švedų, tai subėgo į kalną, nes ten buvo iškasti urvai ir įdėtos didelės geležinės durys, kurios, žmonės pasakojo, ir dabar tebėra užgriuvusios žemėmis. Niekas nedrįso išeiti lauk pažiūrėti, ar tebėra švedai. Paskui atsirado dvi mergaitės, pasakė:

– Mudvi galim. Mes išeisime ir pažiūrėsime, ar tebėra švedai.

Jos išėjo, pažiūrėjo, o švedų jau nebebuvo. Grįžusios atgal, pasakė, kad švedų jau nebėra. Žmonės išėjo iš to kalno.

Nuo žodžių „mudvi galim“ kalną pavadino Medvėgaliu.

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Medvėgalio kalnas“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 93.

Suvalkiečiai

Varno dvaras

Netoli Marijampolės yra status Varnupių piliakalnis. Viršūnėj piliakalnio yra įdubimas. Apie tą piliakalnį yra daug pasakojimų.

Žmonės pasakojo, kad ant to kalno buvo dvaras. Tą dvarą valdė Varnas. Tas Varnas buvo labai piktas ir mušdavo labai **baudžiauninkus**.

Kartą viena piemenė pas jį ganė žąsis. Beganydama žąsis, ji ėmė ir vieną praganė. Varnas liepė ją už tai nubausti: liepė ją pririšti prie stulpo ir nuplakti. Kai piemenė paleido, tai ji į tą Varną sako:

– Kad tave Dievas už tai nubaustų!

Sulig tais žodžiais pilis nugrimzdo į žemę, ir liko ten tik kalnas. Žmonės pasakojo, kad jie naktimis mato, kaip tą piemenė atvaro į upę žąsis pagirdyti.

Baudžiauninkas – valstietis, kuris neturėjo savo žemės, priklausė dvarininkui ir privalėjo jam dirbti.

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Varno dvaras“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 106.

Vištytis

Senovėj Vištytežerio vietoj giria su gražiomis pievomis buvo. Ten bernams žirgus ir jaučius naktį beganant ir jau sugulus, kartą paukštytis atlėkęs keistai ciepsėjo, lyg juos šalin ragindamas. Jiems tai nesupratus, palėkė paukštytis, ir kažkoks senukas atėjęs užprašė juos iš tos pievos **atstot**. O taip ir antrą kartą atėjęs. Jiems tuo paliepimu dar besistebint, jis, trečią kartą atsiskubinęs, jau lyg su piktu sakė:

– Na, dabar jau bėkite! Gerai, kad dar su savo žirgais bei jaučiais išeisite, šiaip visi prapulsite!

Tad jie išsigandę, sukilę laukan skubinos. Jiems ką tik išėjus, iš pietų pusės didis ūžimas užkilo, nes vanduo dauba su didžiu ūžimu pro Auksinus lyg koks kalnas putodamas atsirito ir visą pievą iki šios dienos apdengė.

Vėl kiti pasakojo, jog pirma prie Stalupėnų didis ežeras buvęs ir tenai atitekėjęs vis platyn plėtėsi, o tas jau minėtasis paukštytis, virš vandens lakiodamas, nepaliautinau ciepsėjo:

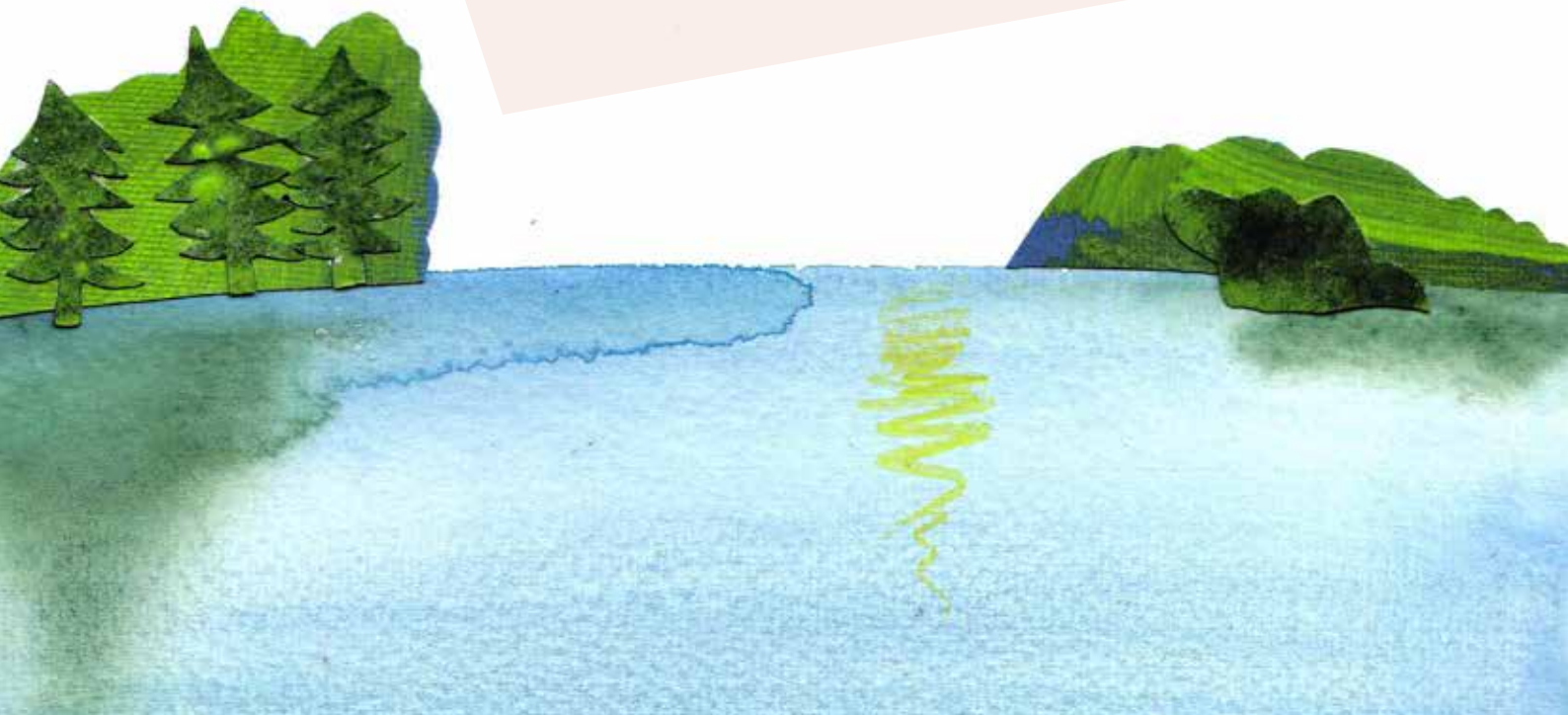
– Vištyt, vištyt, vištyt!

Tame išgąstyje sukilusieji žmonės prasidžiugę sušuko:

– Vištytis, vištytis, vištytis!

Taip jie buvo to vandens vardą atminę, o vanduo paliovė plėtėsis ir akėčių bei žagrių išplovęs.

Taip jau sakoma, jog vanduo apsistojo augęs, pažadėjęs po vieną dūšią kasmet. Todėl kasmet jame vienas vis prigeria.

Atstot – pasišalinti, išeiti.

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Vištytis“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 66.

Dzūkai

Švendubrės akmuo

Švendubrės akmenį velnias nešė. Jis norėjo per Nemuną pernešti į kitą pusę. Norėj užbaigt tą pilį, kur Liškiavoj yra. Išmūrijo apačioj, o viršuj – smėlis. Užgiedojo gaidys – ir numetė. Nebuvo to akmens, o iš po nakties yra!

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Švendubrė akmuo“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 48.

Glebo ežeras

Senovėje buvęs dvaras. Kartą to dvaro gyvulius ganė piemenė ir beganydama išgirdo didelį ūžimą padebesiuose. Išsigandusi didelio ūžimo, skubinos parginti gyvulius kuo greičiau dvaran. Vieną jautį vydama, kurio vardan buvo Glėbus, ji surėkė:

– Ė, Glėbau, kur tu eini!?

O tuo kartu padebesyse užė eidamas Glėbaus ežeras. Paminėjus jo vardą, jis nusileido į dabartinę vietą, užliedamas jaučius, piemenę ir dvarą.

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, „Glėbo ežeras“, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995, p. 65.

PRANAS MAŠIOTAS

Pranas Mašiotas (1863–1940) – garsus lietuvių rašytojas, neretai pavadinamas lietuvių vaikų literatūros tėvu. Jis dirbo mokykloje matematikos mokytoju, vėliau – ir gimnazijos direktoriumi. Vaikams rašė ne tik įdomias istorijas, bet ir mokyklinius vadovėlius.

Žiemą

Ištraukos iš apysakos „Ir aš mažas buvau“

Pranas Mašiotas pasakoja, remdamasis savo vaikyste – juk ir jis mažas buvo! „Augau Zanavykuose, netoli Šešupės, ūkininko **viensėdijoje**“, rašoma apysakoje „Ir aš mažas buvau“. Tada, maždaug prieš 150 metų, vaikai irgi žaidė gamtoje, smagiai leido laiką, bet kartais nutikdavo ir ne visai linksmų dalykų.

Bet prašvitus greitai keliesi. Bėgi pirmiausia ledo išmėginti. Smagiausias būdavo pirmutinis ledas – dar plonutis, bet koks lygus, giedras!

Į kūdrą baisu iš karto eiti – gali įlūžti. Pasiieškai balutės. Pamėgini iš krašto – laiko, toliau kiek braška. Et, laikys! O kad ir luš, tai neprigersi, jei tik klumpeles prisemsi. Įsibėgėji ir čiuoži skersai balutę. Smagu, baisiai smagu, ypač kad ledas braška. Rodos, kas tave vejasi, o tu bėgi. Štai jau kitoje pusėje, ant kranto. Išbėgai, nepavijo! Taip gera, taip ramu pasidaro. Nagi, dar kartą! Vėl ledas subraškėjo, vėl bėgai ir išbėgai.

Kelis kartus taip balutę išmatuoji. Sušyli, prisimeni šiltą kambarį, mamą. Bėgi pasirodyti, paklausti, ar nereikia kam padėti.

Kambaryje pasisukinėjai, pasėdėjai ir vėl nori į lauką išsprukti, tik jau į kiemą, kur kiti žmonės juda kruta – ką nors neša, ką nors taiso, tašo, kausto. Bėgi darbo dirbt padėti. Bepigu būtų, kad suaugęs turėtum tiek noro dirbti! (p. 21)

Viensėdija – vienkiemis.

Klumpė – avalynė mediniu padu ar visa iš medžio.

***

Dėl šerkšnos visą sodą išbraidydavau. Tik kelis kartus per visą žiemą sodas šerkšna pasipuodavo, tai kaip nebėgsi pasigėrėti. Jau iš tolo yra į ką pasižiūrėti, o kai nubėgi į tarpą medžių, tai tik dairykis – vienas medis gražus, kitas dar gražesnis.

Gražiausia būdavo sodo gale. Tenai aplinkui tuščią plotelį augo keli tankūs riešutų krūmai, šermukšnis, trys beržai nusvirusiomis šakomis ir dar keletas mažesnių medelių, o toliau siauras, bet tankus miškelis. Aplinkui nieko daugiau per šerkšną nematyti, kaip tik medžiai, tarytum tyčia baltais, kiek žvilgančiais rūbais apsitaisę. Tylu, ramu. Iš karto lyg galva svaigsta nuo tos tylos ir ramumos, lyg širdelė alpsta. Jautiesi kokioje užkerėtoje vietoje stovįs, rodosi, toli toli nuo namų. Šiaip nejauku esti mažam toliau nuo žmonių nuėjus, bet čionai nė kiek. Tokioje puikioje, švarioje vietoje nieko pikto negali būti. Tik lyg bijai pasijudinti, kad staiga imtų ir nepranyktų toks gražus vaizdelis. Ilgiausiai stovėdavau į berželius išžiūrėjęs. Taip ir išeidavau iš tos užkerėtos vietos, nė šakelės nepajudinęs. Tik bėgdamas per sodą mažesnius medelius purtydavau, „sniegą darydavau.“ (p. 24)

Pranas Mašiotas, „Ir aš mažas buvau“, *Ir aš mažas buvau*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1956, p. 21, 24.

Dagiliukas

Ištrauka iš apysakos „Ir aš mažas buvau“

Kitų savo draugų ir nepamenu. Jų buvo daug. Draugavau su visais piemenukais. Jie išmokė mane malūnėlius pjaustyti, švilpynaites iš molio lipinti. Išmokė ir nedoro darbo – paukščiukus gaudyti.

Gražus, malonus paukščiukas dagiliukas labai kanapių sėklas mėgsta. Pasidirbdavom iš balto ašuto kilpelių, pasinerdavom ant siūlo, tuo siūlu apvyniodavom gražiausios, nunokiausios kanapės viršūnę ir saugodavom, kada dagiliukai atlėks pasmaguriauti. Paukščiukams nė motais nebūdavo, kad mes tokias žabangas jiems rengiame. Atlėkę drąsiai tūpdavo į kanapes, nuo vienos ant kitos šokinėdavo, gražiai besikalbėdami. Tik štai vienam kojėlė įsipainiojo: pataikė į kilpą atsistoti; norėjo į kitą vietą purptelti – ir kilpa užsinėrė. Plesda sparneliais, nori išsprukti – tik toks mažas paukštelis ašuto nenutrauks. Mes pamatę, kas nutiko, skubinamės, bėgame į kanapes. Įspainioję dagiliuką, nešamės į narvelį.

Nė vienas paukštelis geruoju nesutinka narvelyje gyventi. Blaškosi, daužosi į narvelio stipinus, iki nuilsta. Tik gerai išalkęs mėgina lesti kas paduota, ir tai pirma apsidairo, ar žmogaus nėra arti narvelio. Narvelyje visas paukštelio linksmumas žūsta. Norėtum, kad giedotų, čiulbėtų, o jis tarytum visas savo giesmes pamiršęs. Į kertę įsispraudęs ar laktelėj tupi ir, rodosi, ką gaivu ja, ko laukia; kai arčiau prieini, bailiai žvalgosi.

Ima nykti, šiaušti, ir, kai nesuskumbi paleisti, tai randi kurią dieną negyvą. Kai matydavau, kad paukštelis narvelyje nerimsta, bandydavau paleisti į kambarį. Kambaryje dar greičiau galo susilaukdavo – katė papjaukdavo.

Šitas įsimanymas tėveliams nepatiko – dažnai pabardavo, kad paukščiukus kankinu. Ir Kazys tokio darbo nepagirdavo. Kartą ėmė ir pasakė, šiurkščiai pasakė:

– Ką tu tokius niekus dirbi! Turbūt, piemens išmokė.

Su Kaziu labai geruoju sugyvendavom. Niekad su manimi taip šiurkščiai nekalbėdavo. Ėmiau tuojau ir paleidau paukščiuką į orą ir daugiau nebegaudžiau.

Ašutas – arklio uodegos ar karčių plaukas.

Pranas Mašiotas, „Ir aš mažas buvau“, *Ir aš mažas buvau*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1956, p. 50–51.

Švyturyje

Ištrauka iš apysakos „Pajūriais pamariais“

Pusbroliai Sauliukas ir Vytukas per vasaros atostogas keliauja Lietuvos pajūriais ir pamariais, lankosi Kuršių nerijoje, patiria visokių nuotykių. Pamario gyventojas paauglys Endrikis besisvečiuojantiems berniukams aprodo gimtąsias vietas.

Nuo uosto tilto vaikai pasuko į kairę. Paėjęję galiuką, sustojo ties nedidele troba, Nidos pasiturinčio žvejo namais. Vytukas, pasidairęs aplinkui, įėjo į vidų, palikęs Sauliuką gatvėje.

Po minutėlės vėl išėjo lyg nusiminęs.

– Kad jį, tą Endrikį, – tarė jis, – neradau namie: išėjęs ko pas gimines čia pat Nidoj, bet neilgai trukus grįšias. Tai tuo tarpu eisim prie švyturio, ir jis tenai ateis.

Iš tos vietos, kur vaikai stovėjo, kaip tik buvo švyturys matyti, tai juodviem buvo lengva rasti kelias. Paėjėję galiuką, tuojau pataikė į žvyruotą, laiptais kylantį, platų taką. Neskubėdami ėmė kilti tuo taku. Lipti vis aukštyn teko gana ilgą galą. Pagaliau išėjo į lygų plotelį: čionai stovėjo tiesiog iš žemės kyląs aukštas bokštas. Tai ir buvo švyturys.

Jis stovėjo ant pat keteros gana aukšto kalnelio, kaip paskui vaikai sužinojo, per 50 metrų aukščiau jūros paviršiaus. Apsidairę aplinkui, vaikai matė tik neaukštų medžių prižėlusius plotus apačioj. Vakarų šone toliau mėlynavo jūros plati juosta.

Besižvalgydamas žemyn ir aukštyn, Sauliukas pastebėjo, kad saulė jau pietuose. <...>

Endrikis tuojau kažin kur surado švyturio sargą ir nusivedė savo draugus į švyturio bokštą. Laiptais, kilusiais vidury bokšto, nusivedė juodu į bokšto viršūnę. Tenai vėl išėjo į šviesą, į plotelį, aptvertą geležine tvorele; viduryje stovėjo pats švyturys, daugiau kaip trijų metrų aukščio bokštelis, iš kurio vakarais leidžia šviesą, kad laivai jūroje galėtų geriau susivokti, kur esą.

Vaikai pirmiausia apsidairė aplinkui. Jiems atrodė keista, kad iš abiejų pusių taip arti vanduo buvo. Žinojo, kokį didoką galą buvo atėję nuo marių, o dabar tas tarpas atrodė toks siauras. Visa Neringos žemės juosta atrodė nepaprastai siaura.

Sauliukas buvo ir žemyn per tvorelę pažiūrėjęs, bet tuojau atsitraukė išsigandęs.

– Kas pasidarė, ko taip išsigandai? – paklausė jį Endrikis.

– Man pasidarė negera, ėmė traukti žemyn. Atrodė, štai štai turėsiu šokti per tvorelę.

– Kas neįpratęs, tą visados iš aukšto bokšto lyg traukia žemyn. O nuo laivo stiebo kaip traukia! Kai Sauliukas su Vytuku, nulipę iš švyturio, visai atsipeikėjo, Endrikis pasikvietė juodu į savo tėvų namus, kaip jis išsitarė, Kuršių marių žuvų paragauti.

Vaikai padėkojo draugui ir ėmė leistis tuo pačiu keliu žemyn. Vytukui, o ypač Sauliukui, ne taip rūpėjo Kuršių marių žuvis, kiek pamatyti, kaip žvejai atrodo, kaip gyvena.

Pranas Mašiotas, [Švyturyje], *Pajūriais pamariais*, Vilnius: Vaga, 1972, p. 34–36.

Kaip Jonines švenčia

Ištrauka iš apysakos „Pajūriais pamariais“

– Mudu su Sauliuku galim palikti Nidoje tiktai iki garlaivio, einančio į Klaipėdą, – pareiškė Vytukas. – Rytoj mano tėvo vardinės, tai nuo pat ryto jau turim būti namie.

– Labai gaila, kad negalit būti iki rytojauš: pamatytumėt, kaip čionai **Jonines** švenčia, – pagailstavo Endrikis.

– Nieko, tai Klaipėdoj pamatysim. Ir tu, Endriki, su mudviem į Klaipėdą plauksi? – paklausė Vytukas.

Endrikis klausiamai pažiūrėjo į tėvus.

– Gali, gali, – atsakė tėvas į jo žvilgsnį. – Rytoj juk šventa diena. <...>

Dar saulė tik leidos, kai garlaivis pasuko į Akmeną ir sustojo prie kranto. Trys draugai nuėjo į dėdės Jono namus. Jų laukė su vakariene, nes Vytukas su Sauliuku būtinai turėjo tą vakarą grįžti, o apie Endrikį visai teisingai spėjo, kad jį vaikai prikalsins į Klaipėdą vienai kitai dienai.

Vytukas tuojau atsirišo savo maišelį ir, suradęs lėkštę, padėjo ant jos ryšulėlį su plekšnėmis.

– Tai ponia Keršienė mamai siuncia, – paaiškino jis. – Mudviem tenai bebūnant, išrūkino, visai dar šviežios.

– Be reikalo, be reikalo, – atsakė į tai dėdienė. – Tai neužmiršk, Endriki, padėkoti mamai.

Plekšnes tuojau padėjo ant stalo, o vaikus pasiuntė rankų nusiplauti iš kelionės.

Bevakarieniaujant dėdė Jonas paklausė:

– Ar daug laivelių jau buvo uoste, kai grįžot?

Vaikai ne visai gerai suprato, apie kokius laivelius Jurgaitis klausė.

– Buvo visokių, – atsakė Vytukas, – plaukinėjo šen ir ten.

– Juk šiandien **Joninių** vakaras, – paaiškino Jurgaitis, – tai tie laiveliai plaukios paskui visaip apšviesti. Mat, dieną pas mus buvo burinių laivelių lenktynės, o vakare lenktyninkai padės **Jonines** švęsti. Užmaryje raganas degins. Bus ko pažiūrėti.

Dabar tik Vytukas atsiminė, kaip pernai buvo.

– Tai mes po vakarienės eisim pažiūrėti, – pasisakė tėvui Vytukas.

– Eikit, eikit, – sutiko tėvas.

Po vakarienės vaikai nuėjo išilgai Akmenos prie marių. Jau buvo sutemę. Visas vandens plotas tarp miesto ir kito kranto, Smiltynės, knibždėte knibždėjo laivelių su įvairių spalvų lempelėmis ant stiebų. Viduryje sukiniėjosi didokas garlaivis, visas iki stiebo viršūnės apsaugstytas švieselėmis. Nuo tų švieselių nakties dangus atrodė dar tamsesnis. Visas vaizdas buvo kažin koks slėpingas. Matyt, tokį įspūdį darė jis visiems žiūrėtojams, nes visi kažin kaip tik pusbalsiu kalbėjosi.

Anapus vandens keliose vietose liepsnojo laužai. Aplink juos buvo matyti žmonių, tikriau sakant, daug apšviestų žmonių veidų.

Vaikai stovėjo Akmenos žiotyse prie pat žibinto, rodančio kelią į upę. Tik iš vieno laivelio, plaukusio pro šalį, šūktelėjo:

– Vytuk, ar nenori su manim paplaukinėti?

Tai šaukė jo draugas Algirdas, toks pat „amerikietis“, kaip ir jis, tik daug vyresnis.

– Mielu noru, – atsakė Vytukas draugui, jau sukusiam laivelį prie kranto, – tik aš ne vienas, su manim dar du mano svečiai.

– Visi trys sutilpsit, – atsakė Algirdas ir išmetė virvės galą, kad jį prie kranto laiptelių geriau pritrauktų.

Vaikai bematant sulipo į laivelį, ir Algirdas pasuko jį toliau nuo kranto. Vytukas supažindino savo draugus su laivelio šeimininku – laivelį Algirdas buvo tiktai nusisamdęs tam vakarui, kaip ir daugelis kitų, aplinkui plaukinėjusių.

Vos spėjo vaikai gerai susėsti laivelyje, didžiajame garlaivyje ėmė groti orkestras. Pirmiausia užgrojo maršą. Tuojau laiveliai nuskubo arčiau prie garlaivio, gražiai išsirikiavo už jo ir taip nuplaukė visi uosto žiočių link. Žiotyse apsisuko ir atplaukė atgal ir dar kokį kilometrą nuplaukė pro Akmenos žiotis. Ir mūsų vaikai nuo kitų neatsiliko. Muzika grojo visą laiką. Vaikai buvo labai patenkinti tokia pramoga, ypač Sauliukas.

Bet paskui muzika nutilo ir laiveliai vėl pasileido plaukinėti, kaip kuriam patiko. Algirdas pasuko savo laivą Neringos pakrante – norėjo geriau pamatyti, kaip raganas degina. O degino labai nepainiu būdu: ant degančių žagarų krūvų mėtė vis naujų žagarų; žagarai traškėjo, matyt, raganos tenai spirgo. Tik kaip jos tenai galėjo patekti, degintojams nerūpėjo.

Vienur trys vyriškiai išibėgėdami šokinėjo per ugnį. Turbūt, tuo norėjo parodyti, kad, sudeginę raganas, daugiau jų nebebija.

Vaikai nelaukė, iki paskutinė ugnelė užgeso; vis dėlto sugrįžo namo gana vėlai. Dėl to kitą dieną miegojo iki vėlybų pusryčių.

Atsikėlę, apsitausę, vaikai nubėgo Jono ieškoti. Jurgaitį rado ką tik gautą laikraštį beskaitantį.

Vytukas tėvo vardinių proga pasižadėjo būti geras, doras; Sauliukas palinkėjo dėdei Jonui visokių gėrybių. Ir Endrikis, nors ir negirdėjęs, kad tarp žvejų kuris savo vardines būtų šventęs, palinkėjo Jurgaičiui visokios laimės.

Daugiau sveikintinų Jonų Vytukas Klaipėdoje negalėjo prisiminti. Bet turėjo gerą draugą Jonuką Palangoje. Dar aną savaitę buvo besirengiąs pas jį nuvažiuoti, bet kas sutrukdė, tai atidėjo iki šv. Jono.

– Na, dabar pusryčiauti ir į Palangą! – paskelbė jis draugams.

– Papusryčiauti ir į Palangą, – pakartojo Sauliukas. Jam dar nebuvo nusibodę keliauti.

Ir Endrikis smagiai nusišypsavo į Vytuko pasiūlymą. Apie Palangą jis buvo girdėjęs, žinojo, kad tai Lietuvos vasarotojų mėgiama vieta. Tačiau kažin kaip vis nebuvo pasitaikius jam proga tenai nuvykti. Dabar buvo visai gera proga nuvažiuoti su draugais.

Joninės – Jono vardo diena, vasaros saulėgrįžos šventė.

Pranas Mašiotas, [„Kaip Joninės švenčia“], *Pajūriais pamariais*, Vilnius: Vaga, 1972, p. 63.

KĘSTUTIS KASPARAVIČIUS

Kęstutis Kasparavičius (g. 1954) – pasaulinio garso lietuvių knygų vaikams kūrėjas, dailininkas ir rašytojas. Jis žinomas ne tik Europoje, bet ir Amerikos žemyne bei Azijoje. Iki šiol Kęstutis Kasparavičius iliustravo apie 60 kitų autorių knygų vaikams. Pats parašė ir iliustravo apie 10 knygų vaikams. Rašytojo ir dailininko knygos išverstos į 25 kalbas.

Dantų šepetukas

Naująjį dantų šepetuką įstatė į puodelį ant lentynėlės po veidrodžiu. Čia jau buvo ir trys seni šepetukai – raudonas, mėlynas ir geltonas.

Pasistiepęs ant pirštų galiukų naujokas bandė pamatyti savo atvaizdą veidrodyje. Jam kėlė **apmaudą** tai, kad dantų pastos tūbelė abejingai snaudžia ant lentynėlės ir visai nekreipia į jį dėmesio.

Šepetukas neramiai laukė savo pirmojo darbo. Šeimininkas atrodė malonus žmogus, bet vis tiek mintis, kad reiks lįsti tarp aštrių jo dantų, kėlė **šiurpą**.

– O jeigu jis mane perkąs ir praris? – drebančiu balsu pralemeno šepetukas.

– Nebijok, – ramino jį muilas, drybsantis muilinėje, – manęs juk jis neprarijo.

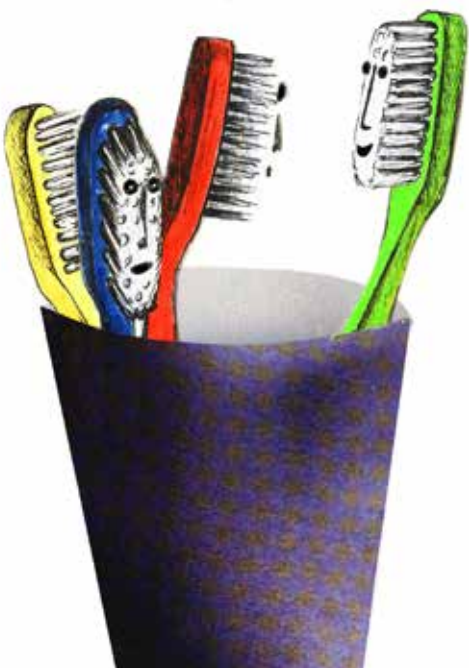
Atėjo šeimininkas, pasiėmė šepetuką, išspaudė ant jo dantų pastos ir įsikišo sau į burną.

Didelei šepetuko nuostabai, vyras nenukando jam galvos, tik pradėjo šveisti dantis. Paskui gražiai išplovė ir pastatė atgal į puodelį. Net dantų pastą, užuot prarijęs, išspjovė į praustuve. Tada gerasis šeimininkas pasižiūrėjo į veidrodį ir nusišypsojo, parodydamas baltus savo dantis. Tokius baltus, kad net visas vonios kambarys nušvito.

Apmaudas – piktumas.

Šiurpas – drebulys iš baimės.

Kęstutis Kasparavičius, „Dantų šepetukas“, *Kvailos istorijos*, Vilnius: Nieko rimto, 2006, p. 65.

Batai

Buvo du batai. Abu visiškai vienodi, tik vienas kairysis, o kitas dešinysis.

Naktį jie miegodavo kaip ir žmonės. Ryte nusiziovaudavo, pasiražydavo, pamankštindavo savo raištelius ir laukdavo, kol juos apsiaus.

Prieškambaryje kiūtojo ir šlepetės. Šlepetėms niekad neteko išeiti iš namų, todėl jos buvo visiškai kvailos. Jos nieko neveikdavo per dienas ir nuolat šaipėsi iš batų, kurie turėjo sunkiai dirbti.

Kiekvieną rytą batų laukdavo ta pati kelionė. Trumpa, bet labai įdomi kelionė gatve ir visai neįdomi – tramvajumi. Tramvajuje visad būdavo baisi grūstis ir batams ant galvų vis bandydavo užlipti kokie nors neišauklėti, įžūlūs smailiakulniai bateliai.

Paskui tęsdavosi ilgos ir nuobodžios valandos ant šeimininko kojų po kompiuterio stalu. Šeimininkas tai vadino darbu. Kai tas darbas baigdavosi, batai tuo pačiu keliu grįždavo namo – pavargę ir purvini.

Atėjo ruduo, oras pasidarė lietingas. Batai dažnai sušlapdavo ir pagaliau nuo drėgmės visai suplyšo. Todėl nenustebo, kad vieną dieną šalia jų atsirado naujų gražių blizgančių batų pora.

Senieji batai buvo nunešti į [palėpę](#) užtarnauto poilsio.

Tik šlepetės kiūtojo toje pačioje vietoje. Bet jos ir liko tokios pat kvailos kaip ir anksčiau.

Palėpė – vieta po stogu.

Planeta

Naktį pro miegamojo langą tarp begalės žvaigždžių matėsi keista planeta. Toje planetoje gyveno du paukščiukai. Paukštytė buvo raudona, o paukštukas – žalias. Gyveno jie skirtingose planetos pusėse. Planeta buvo taip sutverta, kad tuodu paukščiukai niekaip negalėjo susitikti.

Praėjo daug metų, paukščiukai suaugo. Žaliajam paukštukui staiga toptelėjo, kad jis moka skraidyti, tad ėmė ir nuskrido į priešingą planetos pusę.

Abu paukščiukai taip patiko vienas kitam, kad iškart susidraugavo, o netrukus ir susituokė. Po kurio laiko juodu susilaukė daug mažų margų ir labai išdykusių vaikučių – paukštučių.

Dabar naktimis atrodė, kad planeta linksmai spurda, tarsi šoktų smagų šokį.

Kęstutis Kasparavičius, „Planeta“, *Kvailos istorijos*, Vilnius: Nieko rimto, 2006, p. 46.

Skrendančios knygos

Viename mažame miestelyje žmonės gyveno labai neįdomiai. Jie žiūrėdavo televizorių, kalbėdavosi telefonais ir net žinojo, kas tai yra fotoaparatas.

Bet jie neturėjo nė vienos knygos. Taigi mamos vakarais negalėdavo paskaityti vaikams pasakų, ir jie – norom nenorom – amžinai spoksodavo į televizorių.

Kartą rudenį pro šalį skrido nedidelis pulkelis knygų. Jos labai nustebo radusios vietovę, kur žmonės nežinojo, kas tai yra knygos.

– Mes turim jiems padėti, – tarė viena iš jų.

Ir tada knygos apsvirtė puslapiais žemyn ir pradėjo purtyti raides.

Žmonės, išėję į gatvę, stebėjosi, kad taip anksti pradėjo snigti. Ir, be to, ne snaigėmis, o raidėmis. Paskui pradėjo tas raides rinkti, dėlioti iš jų žodžius, sakinius ir išisas istorijas bei pasakas. O istorijų ir pasakų vieta – knygose. Taip miestelyje ėmė rasti knygų. Ir kiekvieną vakarą mamos prieš miegą vaikams skaitydavo pasakas, o kai vaikai užmigdavo, pačios išjungdavo televizorių. Šiaip sau – juokais.

Kęstutis Kasparavičius, „Skrendančios knygos“, *Kvailos istorijos*, Vilnius: Nieko rimto, 2006, p. 30.

Baisi istorija

Susirinko kambario viduryje keturi kamuoliai.

Pirmas pasirodė oranžinis krepšinio kamuolys. Jis buvo tikras amerikietis ir labai didžiavosi, kad gali aukštai pašokęs pats save įdėti į krepšį.

Antras, įmantriai vinguriuodamas ir kraipydamas klubus, tarsi šoktų braziliską sambą, atriedėjo margas futbolo kamuolys.

Trečias atskubėjo dryžuotas vaikiškas kamuolys. Šis buvo didelis nenaudėlis: jo sąžinę slėgė daugybė kaimynams išdaužytų langų.

Paskutinis atstriksėjo mažas baltas stalo teniso kamuoliukas. Jis įkyriai kaukšėjo, tad kiti kamuoliai iš karto pradėjo jį tildyti, kad neišeitų iš proto.

– Reikėtų ką nors ypatingai nuveikti, – pasiūlė krepšinio kamuolys. – Gal ką nors išgąsdinam?

Visi tam pritarė ir nieko nelaukę užsiglaudė durų. Kad atrodytų didesni ir baisesni, užsilipo vienas ant kito. Ant oranžinio – futbolo kamuolys, ant šio – dryžuotasis, o pačiame viršuje atsidūrė mažasis teniso kamuoliukas.

Ir ėmė laukti, kol kas nors įeis. Bet ne įėjo, o įskrido. Paprasta musė. Ir atsitūpė ant teniso kamuoliuko.

Šis labai išsigando ir pradėjo rėkti:

– Šalin, bjauri pabaisa!

– Lauk, didžiule, baisi pabaisa! – atkartėjo dryžuotasis kamuolys, nors pats iš tikrųjų nieko nematė.

– Milžiniška, siaubinga pabaisa! – pridūrė ir futbolo kamuolys.

– Gelbėkitės, kas galit! – suklykė oranžinis.

Ir persigandę gąsdintojai skubiai išsislapstė po pačius tamsiausius ir saugiausius kambario kampus.

O krepšinio kamuolys net išleido iš savės orą, kad atrodytų mažesnis ir nepastebimesnis.

Kęstutis Kasparavičius, „Baisi istorija“, *Apie daiktus. Trumpos istorijos*, Vilnius: Nieko rimto, 2013, p. 36.

Veidrodis

Iš pirmo žvilgsnio Veidrodis labai panašus į paveikslą. Jis turi gražius rėmus ir kabo kaip paveikslas ant sienos. Tik jame nieko nenupiešta.

Veidrodis labai keistas ir įdomus padaras. Jis neturi savo veido, bet mielai skolinasi svetimus veidus. Jis tikras veidmainys. Vos tik prie jo prisitartina kuris nors iš šeimos narių, Veidrodis tuojau įgyja jo veidą. Jeigu prieš jį šukuojasi plaukus mama, Veidrodis žiūri mamos veidu ir daro tą patį, ką ir ji. Jeigu prieina tėtis, Veidrodis staiga pakeičia veidą ir pasidaro ūsuotas ir su akiniais. Veidrodis visus ir viską mėgdžioja. Kai vaikai maivosi prieš Veidrodį nutaisę kvailą varlės miną, jis daro lygiai tą patį.

Vis dėlto Veidrodis labai naudingas. Jame visada gali pamatyti savo atvaizdą, kai nori sužinoti, ar šiandien esi linksmas ar liūdnas. Netgi galima pabandyti pažvelgti į savo sielą. Tik ji matyti atvirksčiai ir todėl nereikia per daug rimtai į tai žiūrėti.

Kai ištiesi ranką, Veidrodis irgi draugiškai tiesia tau savo ranką. Už tavo atvaizdo Veidrodyje visada matyti kažkoks kitas kambarys, tik ten neįmanoma įeiti. Nors kas žino, gal kada nors kam nors ir pavyks tai padaryti?..

O iki tol Veidrodis taip ir liks kupinas neatskleistų paslapčių.

Veidmainys – nenuoširdus, apsimetęs.

Kęstutis Kasparavičius, „Veidrodis“, *Apie daiktus. Trumpos istorijos*, Vilnius: Nieko rimto, 2013, p. 44.

RAMUTĖ SKUČAITĖ

Ramutė Skučaitė (g. 1931) – žinoma lietuvių poetė. Jos kūryba vaikams labai įvairi: linksma, žaisminga, drauge verčianti susimąstyti ir mokanti gerumo. Ypač gražios yra Ramutės Skučaitės knygos, kurias ji sukūrė drauge su dukra dailininke Jūrate Račinskaite.

Miliausias žodis

Mokyklėlė mus sutinka,
Viskas klasėj mums patinka!
Viena nesmagu truputį –
Be mamos reikės juk būti...

Mokytoja mums parodė,
Kaip rašyt mieliausią žodį:
M ir A,
M ir A –
Pažiūrėkite! –
MAMA!

Ramutė Skučaitė, „Miliausias žodis“, *Žvangučiai*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 96.

Pasaka be galo

Sėdamės visi prie stalo.
Norit pasakos be galo?

Jeigu norit – prašom stalą,
Kad gerai paslėptų galą.

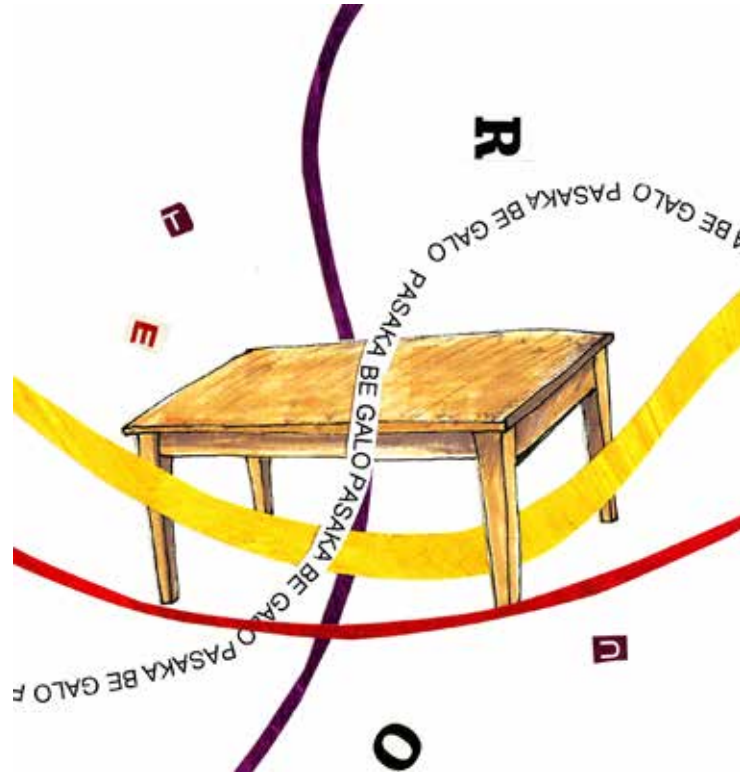
Ir, sėdėdami prie stalo,
Sekam pasaką be galo.

Sekam sekam, na, o stalias
Mums nesako, kur jos galas, –

Mūsų pasaka – be galo,
Tai neverta pykt ant stalo,

O jei norit – su galu –
Prašom lipti po stalu!

Ramutė Skučaitė, „Pasaka be galo“, *Takelis iš naujo*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, p. 144.

Balta pelytė

Mane nelaimė lydi:
Esu balta pelytė.
Sesutės ir broliukai –
Visi pilki peliukai.

Pilki pilki, kaip dera,
Visiems drauge jiems gera,
Jie vieną šaknį graužia,
Šakelę vieną laužia...

Paskui į šiltą olą
Pilki peliukai puola,
Pilkiems peliukams vaišės –
Žvakelė ir ragaišis.

Oloj – jauku jauku...
Tik aš lauke lieku:
Manęs nelaukia niekas,
Nes aš – balta kaip sniegas,
Balta kaip rytą rūkas,
Balta kaip pienės pūkas, –
Ne man žvakelė švyti,
Nes aš – balta pelytė...

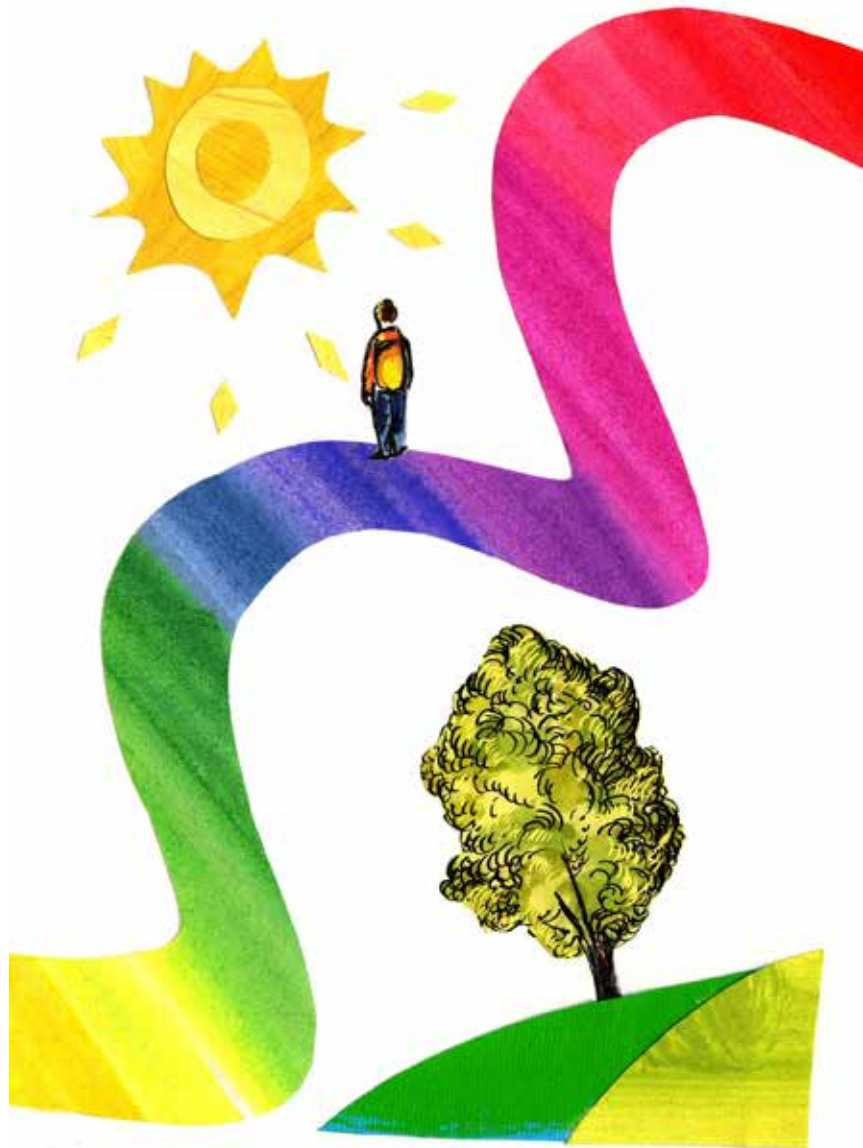
Tik argi aš kalta,
Užgimusi balta?

Ramutė Skučaitė, „Balta pelytė“, *Takelis iš naujo*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, p. 84–85.

Mama ir saulelė

Kada nors
Ateis toks laikas:
Bus vaikelis
Nebe vaikas.
Jo pūkuotas šalikėlis
Bus nublukęs, susivėlęs...
Ašotėlis išrašytas
Gali būti sudaužytas...
Suspalvoti
Bus pieštukai...
Pirštai bus –
Nebe pirštukai,
O kieme
Klevelis tėvas –
Bus šakotas
Tvirtas klevas.
Bus viena diena –
Praėjus,
O kita –
Dar neatėjus.
Bus knygutė ši marga
Pamiršta
Sena knyga...
Kada nors
Dar daug kas keisis...
Tik saulelė –
Kils ir leisis
Vis gražiai
Mums šviesdama,
Ir mama
Mums liks
MAMA.

Ramutė Skučaitė, „Mama ir saulelė“, *Takelis iš naujo*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, p. 112–113.

Burtai

Atsikėlus su aušra,
Tarė raganos dukra:
– Šiandien ligi sutemos
Namuose nebus mamos.
Greitai šoku ugnį kurti,
O užkūrus, puolū burti.

Iš tikrųjų – šoko kurti,
O užkūrus, puolė burti.

Prisibūrė obuolių,
Šaukštų, puodų, avilių
Ir saldainių, ir bandelių,
Daug lėkščių ir daug puodelių,
Tris šunis, šešias kates,
Ratukus ir rogutes.
Šieno kupetą, pelių,
Aštuoniolika lėlių
Ir septynetą žibintų,
Ant virvutės sukabintų!..

Va, dukra sutinka mamą:
– Tai pribūriau pilną namą!
– Kad pribūrei, nieko blogo,
Tik miegoti teks ant stogo!

Jeigu būčiau...

Kartais tyliai pagalvoju:
Jeigu būčiau...
Jei pelė –
Tai niekad katei nepakliūčiau.

Jei mėnulis –
Debesiukais užsikločiau
Ir saldžiausiai kiaurą naktį
Pramiegočiau.

Jeigu būčiau mano sapnas –
Tai spalvotas –
Jokio vaiko jokią naktį
Nesapnuotas.

Jei vaizdajuostė aš būčiau, tai norėčiau,
Kad iš sykiu
Filmo pabaigą
Atspėčiau.

Jei mama – tai gal truputį
Pasibarčiau,
Bet visiems vaikų sumanymams
Pritarčiau.

Jeigu būčiau sidabrinis
Pinigėlis,
Nuriedėčiau
Prie seniausios ubagėlės,

Kad senoji
Už tą šaltą pinigėlį
Nusipirktų
Saldų šiltą pyragėlį.

Šaltinių sąrašas

Ežeras ant milžino delno: Lietuvių liaudies padavimai, atrinko ir parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995.

Gulbė karaliaus pati, sudarė Aldona Liobytė, Vilnius: Vaga, 1980.

Kęstutis Kasparavičius, *Kėvilos istorijos*, Vilnius: Nieko rimto, 2006.

Kęstutis Kasparavičius, *Apie daiktus. Trumpos istorijos*, Vilnius: Nieko rimto, 2013.

Lietuviškos pasakos, iš Jono Basanavičiaus rinkinių vaikams paruošė Jonas Stukas, Vilnius: Vaga, 1974.

Pranas Mašiotas, *Ir aš mažas buvau*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1956.

Pranas Mašiotas, *Pajūriais pamariais*, Vilnius: Vaga, 1972.

Ramutė Skučaitė, *Žvangučiai*, Vilnius: Vaga, 1984.

Ramutė Skučaitė, *Laiškas sekmadieniui*, Vilnius: Vaga, 1998.

Ramutė Skučaitė, *Takelis iš naujo*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001.

Stebuklingas žodis, parengė Kostas Aleksynas, Kaunas: Šviesa, 1985.

SKAITINIAI

1–2 KLASĖMS

Sudarė

Vaiva Juškienė

Džiuljeta Maskuliūnienė

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė

Konsultavo

Liucija Jasiukevičienė

Marija Bareikienė

Dailininkė

Medilė Šiaulitytė

Maketavo

UAB MANIFESTUS

ISBN 978-609-95724-6-8

© Ugdymo plėtotės centras